

79

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА
У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ
ПРАВОЗАСТУПНИК

БРОЈ 1.

У БЕОГРАДУ 1. ЈАНУАРА 1899. ГОДИНЕ

ГОДИНА VI.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА Д. ДИМИТРИЈЕВИЋА, ИВАН-БЕГОВА УЛИЦА БР. 1.

1899.

САДРЖАЈ

	СТРАНА
<i>Приступина реч</i>	1
<i>Ставилац и шепачија — ситаре државне службе, од Ал. С. Јовановића</i>	4
<i>Из судске праксе. I. Стриц и синовица. Пише Ђ. Б. Несторовић</i>	17
<i>Општа карактеристика нових школа у кривичном праву. Од проф. Чубинског. Са руск. прев Гојко Ст. Павловић</i>	27
<i>Из суднице: I. Сусед има право на службеност ради опоравке свога имања, ако то не може другаче бити. — II. Осуђени на робију стављају се у оков (ако пре није био), чим се прва пресуда изрекче, а не онда, кад она извршено постане</i>	39
<i>Распис Министра Правде о „Браничу“</i>	42
<i>Књижевности</i>	43
<i>Промене у судској стурци</i>	45
<i>Статистичке белешке</i>	45
<i>Весник</i>	46
<i>Белешке</i>	47
<i>Позив на прешлашу и упис у чланство</i>	48

Први број „Бранича“ шаљемо свима новим претплатницима, као и онима, који су га прошле године примали. Ко не би хтео држати „Бранич“ ове године, нека одмах врати уредништву први број.

Г. Г. чланови или претплатници који хоће да држе лист и ове године, нека изволе одмах обновити чланарину или претплату било код месних повереника друштвених, било поштанском упутницом на благајника друштвеног.

Бр. 24. од прошле године (са насловним листом и садржином) у штампи је и послаће се за који дан свима, који су „Бранич“ 1898. држали.

Београд на Св. Саву 1899.

Уредништво „Бранича.“

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 114340

Год. VI.

Београд 1. јануара 1899.

Број 1

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ
ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Милан Ст. Марковић, ПРАВОЗАСТУПНИК

ИЗЛАЗИ:
1. и 16. сваког месеца

УРЕДНИШТВО:
Дубровачка улица бр. 18.

Стање стручне књижевности у слободној држави претставља нам по правилу верну слику општих тежњи и напретка дотичне гране државнога живота. Прво се у књижевности појављују скромне жеље за реформама на појединим државним установама; у њој се обелодањују разне мисли и предлози, упућује се на развој и стање сличних установа у другим државама и износе се напошетку мишљења и савети за примену угледних примера и констатованих успешних рефорама у страноме свету. У књижевности се прво износе дакле планови и предлози, стварају затим нацрти самих закона, а постигне ли се остварење потребних и предложених закона, онда је књижевност прва, којој је задаћа, да обнародоване законе објасњује и да их у целину или поједине слојеве грађанства уводи и да их популаризује.

Тим начином постаје књижевност помоћником и сурадником самог државног организма. Оним духом и оним тактом, којим пулзира државни живот, тим истим духом развија се и напредује књижевност. Не може бити застоја у литератури, ако се развијају и напредују држава и народни живот.

Све што овде рекосмо вреди за стручну, нарочито правничку књижевност, како код других народа тако и код нас.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.BS

Правничка књижевност у првоме је реду позвана да прати развој државнога живота. Она је то код нас у знатној мери и вршила, и са правом може се рећи, да по броју и по каквоћи заузима међу српском стручном књижевношћу најугледније место. Разуме се по себи, да је правничка књижевност тим плоднија, тим богатија, што је јачи државни агенс, који је покреће и ствара. Пример нам је непобитни за то непрегледна маса књижевних производа, систематских учебника и најразноврснијих монографија, које су угледале света услед новог немачког грађанског законика. Свега тога не би било, да није публикован сам законик. У таквом неоспорном конексу стоји дакле законодавство, као државна радња, и књижевност, као радња појединца.

И ако се минула година може сматрати као веома плодна за наше законодавство, ипак правна област, нарочито материјално и формално приватно-правно законодавство, које већ годинама очекује на реформу, остало је необрађено и неунапређено — са веома малим изузетком. Последице тога факта неминовне су и у правничкој књижевности. Спољног повода, да пређе границе обичног размера, није било за њу у прошлој години.

Па ипак са радношћу можемо указати на нове тековине у правничкој књижевности у 1898. години. На прво место долази ремек-дело новoga законодавства у слободним српским државама на Балкану „Имовински Законик за Црну Гору“, који је неуморним трудом правника - првака на словенскоме југу, Д-ра В. Бџишића, угледао света у другом попућеном издању. Као и прва појава овога законика, тако је и ново издање поздрављено с одушевљењем и радношћу не само у нашој, него и у иностраној књижевности. Достојно томе великоме делу придружује се Стојана Новаковића ново издање „Законика Стефана Душана Цара Српског“, са богатим књижевним, историским и правним материјалом, а сређено и израђено тако, да је заиста најугледнији правни споменик, не само српске него и целе словенске правничке литературе.

Поред тих дела, којима би се дичила и књижевност великих народа, имамо са хвалом и признањем да споменемо Гл. Гершића „Данашње дипломатско и консуларно право“, Ривијерове „Основе Међународног Права“

у преводу Д-ра М. Веснића, Вилемсово „Римско јавно право“ у преводу Ж. М. Милосављевића — све велике књижевне тековине из прошле године. За њима иде повећи низ правничких дела, већих и мањих, који су угледали света било код нас, било у средишту хрватског државног живота, а која смо сва по могућству пажљиво бележили и објављивали у нашем листу.

Но у целој књижевном раду наших правника не опажа се за сада неки општи план или заједничка тежња у раду. Ми немамо правничких књижевних удружења, као што имају н. пр. Чеси, који годинама већ обрађују јавно и приватно право за народ и тим начином подижу правну свест и правно знање у својем народу. Кад би се остварила идеја, коју смо у току прошле године истакли о установљењу „правничке књижевне задруге“ код нас, кад би ту заиста корисну мисао прихватили наши правници и родољуби, ми би за кратко време добили сва старија правничка дела српска, међу којима има радова од велике трајне вредности, а за тим би се приступило издавању новијих дела и преводјењу оних изврених списа, који су стекли право грађанства у књижевности свију народа.

Као средиште око кога су се скупљали у прошлој години — изузев само неколицину — скоро сви наши правници, који сада раде на својој струци, служио је наш орган, који је навршио пету годину свога опстанка. Са искреним задовољством и захвалношћу региструјемо у списку наших сурадника имена призната у нашој правној књижевности, а међу њима судије Највишега Суда, професоре правнога факултета наше Велике Школе, судије разних наших судова и адвокате. Сви су радили са једнаком тежњом или на унапређењу правне науке и нашег законодавства, или на историји правног развића, црпећи из старог српског права и правних обичаја поуке за данашње наше право и законе, или примењујући и тумачећи законе за практичан живот и социјалне потребе нашега народа. А кад је наш лист, као једини правнички орган српски, постојао и радио у томе духу и правцу, заиста не би смела ни да се појављује сумња у његов опстанак. Па ипак посматрајући пажљиво неке знаке, који нам нису нови, али су тим неповољнији, ми смо морали са зебњом погледати у бу-

дући опстанак листа. Но знајући какву смо дужност на себе примили и уверени, да због немара једног, мањег дела не треба да румени пред светом већи, интеллигентнији део наших правника, ми смо били решени, да лист ни у ком случају не напустимо. Одржање његово сматрали смо као питање части српских правника. У тој тежњи нашло је удружење заштите и код Министра Правде, који је, одазивајући се молби и разлозима нашим, похитао да расписом својим свима судским службеницима најтоплије препоручи одржање листа. Та мера — која је потпуно оправдана, и која, као опортунa, наилази на опште одобравање — једина је према садашњим нашим приликама у стању да обезбрижи опстанак српског правничког органа. У том убеђењу дугујемо и ми и сви српски правници искрену захвалност Господину Министру Правде на заштити, коју је дао нашем органу. Ми смо уверени, да ће наш лист, материјално потпомогнут од великог броја српских правника и тим начином обезбрижен за свој опстанак, прикупити око себе сву нашу стручну радну снагу, да ће бити посредник између науке и правних потреба народних, и да ће постати потребом и умном храном за сваког српског правника.

Са том жељом за унапређење нашег органа и српске правне науке ступамо у нову годину и поздрављамо све наше сараднике и трудбенике, другове и чланове, претплатнике и читаоце!

Београд 1. Јануара 1899.

М. С. М.

СТАВИЛАЦ И ТЕПАЧИЈА

— СТАРЕ ДРЖАВНЕ СЛУЖБЕ*) —

У старим српско-хрватским дипломама, *ставилац* и *тепачија* налазе се у реду великодостојника земље, као

*) Овај чланак о једној важној установи старог српског јавног права, наш уважени г. сарадник уступио нам је на штампање у нашем листу, и ако је већ изашао у првом броју овогод. „Месећника.“ Чланак је под ревизијом г. аутора у неколико попуњен. Због нових гледишта о установи, о којој је реч, препоручујемо га најтоплије пажњи зналаца старог српског права и свију правника.

Уредн.

представници нарочитих државних звања. То показује довољно њихову административно-политичку важност у земаљским пословима.

О *тепачијама* има помена у хрватским листинама краља Петра Крешимира од 1059. године, краља Звонимира од 1076. године, и краља Степана II... „Boleslavo tepizo“... „Dominici tepicii curialis comitis“.... „Lubomiri tepzi“.¹⁾

У српским документима, звање *тепачије* помиње се уговорним писмом краља Стефана Дечанског од 26. марта 1326. године; његовом хрисовуљом од исте године о храму Св. Богородице на Левиши у призренској епископији; његовом дечанском хрисовуљом од 1330. године²⁾ ит.д.

Звање *ставиоца* налазимо у истој дечанској хрисовуљи; у дипломи истога владоца од 22. Јануара 1330. године; у повељи босанског краља Стевана Дабише³⁾ ит.д.

У свима овим документима, оба назива долазе поред дотичних имена, као титуларни означаји звања или јавне службе, без даљих података о задатку, кога су вршили у држави њихови носиоци. Са ове краткоће или непотпуности, остало је необјашњено међу правницима и историчима, звање ставилаца и тепачија у српско-хрватској државној организацији.

Уважени радник на историји старог српског права др. Н. Кретић, није био у стању да јасније обележи круг рада ставилаца; само наводи, да су од реда властеоског, и да су употребљавани за сведоке у државним преговорима.⁴⁾

Филолог Ђ. Даничић, у свом „Речнику старина српских“, ређа називе ставилаца и тепачија по објављеним листинама; не зна њихова значења, но их назива „дворани некаки“.

Тако и др. Ф. Миклошић, у свом иначе извреном делу „Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen“.

Историк др. Рачки посветио је неколико реди уставној тепачије, са филолошком оценом речи; а у осталом „оканив се сваког гонетања“, вели да не зна дотичне службе словенског тепачије.⁵⁾

1) Рачки.

2) Monumenta Serbica 85. Гласник Срп. Уч. Друштва 49. стр. 363. Дечанске хрисовуље од М. Милојевића.

3) Mon. Serb. 105. Споменници М. Пуцића II. 34

4) Гласник IX. 124.

5) Odlomci iz državnog prava hrvatskoga.

Ни архимандрит Ил. Руварац није у томе показао бољег резултата. У историјским податцима о кнезу Лазару, наводи, да је њега смрт цара Стефана затекла као *великог ставиоца*; но шта је управо његова служба била, вели, да не знају други, па не зна ни он.

Историј П. Срећковић и не спомиње ставиоца и тепачију у својим податцима о јавним радницима у старој српској држави; а тога нема ни у хрватских историка Смичикласа и Клајића, ни у бугарскога др. К. Иречека.

Иста је празнина и у Новаковићевом новом издању Душанова законика.

О томе не може бити сумње, да су ставиоци и тепачије спадали у ред државних великодостојника.

— У Дечанској хрисовуљи, налазимо их као чланове земаљског сабора овим редом: „казнаци, *тепачије*, војводе, слуге, *ставилци*“.

— У дипломи краља Дечанскога од 22. Јануара 1333. године, долази ставилац овако: „епископ призренски Арсеније, казнац Болдовин, војвода Градислав, жупан Вратко, кнез Гргур Курјаковић, *ставилац Милош*, војвода Деан Маџић, Градислав Сушеница, Никола Бућа, и архиђак Марин Баранин“.⁶⁾

— Писмо папе Бенедикта од 17. Августа 1336. године, о глоби плаћеној српском владоцу и његовим чиновницима, указује овај ред: краљ, казнац, севастократор, војвода, судија, велики челник, *ставилац*, општина и грађани.⁷⁾

— У дипломи краља Стефана Твртка од 10. Априла 1378. године, налазимо *ставиоца Тершика Благојевића* у претпоследњем реду; а у дипломи краља Стефана Дабиче, *тепачија Башало* виђа се на угледном месту, пре и после знаменитог војводе Сандаља.⁸⁾

Обележени редови показују ближе или даље одстојање поменутих службеника, од владоца, као главног фактора у држави; али овим није још ништа доказано, јер нам није ни мало јасније, која су поименце дела спадала у њихову надлежност.

Посао, који се овим прилошком пушта на јавност, намењен је задатку да се прибраном грађом омогући,

⁶⁾ Monument. Serb. 105.

⁷⁾ Тајнер — по цитату Руварчеву.

⁸⁾ Monument. Serb. 189, 226, 232, 234, 236.

бар приближно разјашњење горњих старих назива, док се на пољу науке не пронађу убедљивији извори.

По реду почињемо звањем *ставивоца*.

Ова реч има етимолошког корена у глаголу *ставити* или *поставити*, што значи нешто метнути или подићи на извесном месту, и тим га обележити.... „и нико да не постави млина на црковној земљи“.⁹⁾

Из истог корена, производно постају и многе друге речи, с преносним значењем; од којих овде бележимо само оне, које су најближе нашој ствари. Тако:

Застава значи,

— војено знамење са прастарим значењем зборног места (у старословенском језику „коругва“, у српско-хрватском „стег“, турски „барјак“, немачки „die Fahne“), на пр. *купе се под заставу*.

— доње место за трpezом или на огњишту, н. пр. *сео у заставу*.

— обезбедљиво средство тражбине на непокретном имању. У правном смислу, „застава“ представља појам заложног права, уписом у интабулацијоне књиге; дакле ограничење сопственика у слободном располагању. Употребом овог назива у црногорском Општеимовинском Законику, др. Богинић је само обновио у нашој правној терминологији реч, које има одавно у Приморју, и која је изворно чисто словенска, јер је налазимо и у чешком старом праву у том значењу.

Поставити, значи произвести или наименовати:

— године 1181. византијски цар Алексије Комнен, обдари првог српског просветитеља Светог Саву, Царским жезлом, у знак власти „да може постављати игумана самовластна“.¹⁰⁾

— одредба у Дечанској хрисовуљи „да се пои од поца стави“;

— наредба у архангеоској хрисовуљи „да се стави игумен онде од киновије“;

— заповест у Душанову законику „свештешелје да поставе духовнике по васех иноријах“; или „да постави црков велика протопопе по васех шрговех“;

⁹⁾ Свето-архангеоска хрисовуља (*Синан-паша*) 30.

¹⁰⁾ Mon. Serb. 1.

WWW.UNILIB.RS — у нашем говорном језику, постављен за окружног начелника, судију, професора, значи наименован за вршење тог звања.

Представити (престављати), значи обавити одређени посао као чији заступник; а у правном смислу, вршити власт за другог у обележеним границама. На овом корену ничу следеће старе државне службе:

— *предшајници*, данашње сеоске старешине.

— *прислав* или *прешав*, у ужем смислу извршиоци судских наредаба; у ширем, заступници парничара... „и узесмо међу се 12 дубровачких кмети, а 12 српских кмети, и два *прешава* — један дубровачки Илија Радосалић, а други српски Томко Богосалић; и водисмо у Дубровнику два станка, и на граници три роке“...¹¹⁾ У данашњој обичној употреби, по нашим источним крајевима пристав значи помоћник у раду, или обични сеоски слуга.

— *представник*, у Србији до 1858. године, било је звање тајника или шефа владаоачеве канцеларије, за политичке односе са иностранством, у улози његова „местобљуститеља“.¹²⁾

Овамо иде и реч *прешава* (глума).

Саставити, значи ујединити или смешати два или више предмета; а у ужем смислу спојити их на крајњим тачкама. Реч *саставци* у множини, осем обичног смисла, значи место речним утокама (н. пр. ушће сврљишком и трговишком Тимоку испод вароши Књажевца; или рекама Јасеници и Кубршници код смедеревске Паланке); или дирку путова или распутица (н. пр. место „саставци“ пред Књажевцом, на изласку из сокобањске клисуре).

Исто значење има и реч „*састашти се*“... „от стубла како греде пут и *штаје се* с возником голубовачким“... „и стрмо где се реце *штајеша*“.¹³⁾ У овом смислу даје се протумачити као водоеоница назив *Штаве*, пропланак у ваљевској Подгорини, код села Бобове и Станине реке под Медведником; и село *Штаве* у подринској Рађевини, као суха граница.

¹¹⁾ Члан 120. и 126. Душан. законика; пресуда дубровачке општине од 7. маја 1437. године (Споменици К. Иречека. 85).

¹²⁾ Члан 5. Устава од 1838. године.

¹³⁾ Архангеоска хрисовуља. 37. 40. 45. 52.

Ставити се — *suspicare, animadvertere*, у старим приморским песмама значи *опазиши*... „да ко не познаде; да се нитко не стави, ко да никуд нијесу били“.¹⁴⁾

Устанак или буна, као појав животне снаге подјармљеног народа, према насиљу.

Уставити значи задржати, препречити, или ограничити какав рад. Огуда следеће изводне именице:

— *устав* (*constitutio*), основни закон у државној управи, у најширем смислу, као политичка мера против самовоље и незаконитости; у ужем, црквена уредба, или обичан друштвени штатут.

— *уставник* или *уставни кмет*, као чисто народна реч означаје општинског председника, представника власти и реда.

устава, значи обустављење воде на оскудној воде-ници, док се не прикупи да може млетити повремено... „меље на уставу“.

Свеколике наведене речи дају један општи појам о постојању или одржању чега, о вршењу руковању или надгледању нечега. У том смислу служба старих ставилаца, значила би звање *извршишеља*, *уредника* (исправника), или *надзорника* на каквом државном и у опште службеном послу, у следећем тројаком правцу:

I. Старе привилегије и међународни уговори, снабдевени су били печатима, за веродостојност и тврђу извршења. У њима обично стоје ови изрази: „Записа се и утврди знаменијем царским“... „И сије ријечи затврђујемо нашом печатију“... „И утврдих обичним знаменијем краљевским“. На неким употреба печата означавана је нарочитом писмоводном реченицом „*зашо стављу ја господин бан Стефан своју злату печат*“.¹⁵⁾

У овом последњем наводу, посао самог печатења бележи се речју „*стављу*“, која својом идентичношћу дозвољава претпоставку, да је хрватско-српски *ставилац*, као званично лице, могао бити чувар или тискач државног и у опште званичног печата, у службеним односима. То би дакле значење имао на босанском двору „Иван Радивојевић наш вијерни ставилац“.¹⁶⁾

¹⁴⁾ Dr. Божишић стр. 197. ред 111-ти.

¹⁵⁾ Mon. Serb. 107.

¹⁶⁾ Диплома краља Ст. Дабише од 1392. год. (М. Пуц. II. 34).

То је наша прва поштавка.

II. У средњем веку пасишта су сматрана свуда као јак извор приватних и државних доходака. По нашој Старој Србији била су на исхрани многобројна стада целепи говеди, и лакимије коња. Зиму су проводили доле по жупним крајевима; а лети дизали се у планине. Ту појаву кретања стоке, налазимо и данас код Куцовлаха, који, под именом „ашани“ или „гашани“ и „црновунци“, у великом броју полазе планинска места, на истоку Србије и Бугарске. По нашим писаним споменицима, пастири су у опште познати као сточарски сталез под именом „*штаници*“, са правима и дужностима, које су нарочито обележене Душановим законом.

Попаша је брањена од самовласне употребе, и давана је под закуп ценом, која је под именом „*шравнине*“, била утврђена законом и обичајем. Власник земље узимао је за попашу од 100 кобила кобилу, од стада овцу са јагњетом, од 100 волова једног вола. По дечанској хрисовуљи давано је на име тога, од стада два овна и два јагњета, сир и динар. У 16. и 17. столећу, у турској царевини на име травнине узимано је у месецу Априлу, кад се јаганци луче, од најбољег стада овца у вредности 20 аспара; од средњег овца у вредности 15 аспара; а од најмањег стада овца у вредности 10 аспара. За зимовник узимана је од најбољег стада овца, а од најмањег 50 аспара. По доцнијим турским уредбама, стадо, у које се рачунало 300 оваца, давало је овцу или јагње, за летња и зимња пасишта. У почетку овог столећа, у Далмацији „*траварина*“, у Црној Гори „*травнина*“, било је оно, што се држави плаћало од стоке: на козу 3 $\frac{1}{2}$ крајцаре, а на овцу 1 $\frac{1}{2}$ крајц., на крме 3 крајц., а на кљусе ништа.¹⁷⁾ Травнину су плаћали у нашој старој држави подједнако и дошљаци и домородци... „и Власи, који догоне зимје добитак на земљу, на црквену на зимнице, да дају цркви травнину, такожде и Србље.“¹⁸⁾

До места настајења, стада су гоњена пољем и селима, а у некима су се привремено и задржавала. Из-

¹⁷⁾ Вуков Речник. 547. За исцрпније упознање одношаја старих екичачких пастира, према држави и баштиницима пасишта, ваља прочитати податке г. Ст. Новаковића, у његовим расправама о *Ослу у старој српској држави*, и о *српској баштини у старијим турским законима*.

¹⁸⁾ Гласник 24. стр. 246.

гледа по Душанову законуку и другим старим уредбама, да се код нас није ништа наплаћивало на име пролазне попаше, осем нарочите штете; али зато, што је чешћи прогон стоке, сам по себи био терет за дотична места, узаконено је било, да се пастири не смеју суствизати у једном истом селу. Ко се насилно са стадом заустави онде, где је већ други стао, плаћао је глобу по Душанову законуку. Нешто сличнога овој ствари, налазимо у следећој средњевековној турској наредби. „Дозвољено је *јуруку* (т. ј. скитачком пастиру), да на туђој земљи без икакве плаће остане само три дана, а дуже не. Ако међутим учини какву штету, дужан је да исту накнади“.

За повреду суседних граница и насилну попашу, настањени Власи и Арбанаси, плаћали су штету по процени вештака (душевника); а и глобљени су са 100 динара, од чега је половина припадала власнику земље (прочијару), а друга половина владоцу као врховном господару. Ова се казна зове у споменицима „*пошка*“. Одредби Душанова законика која говори о овој глоби, г. Ст. Новаковић придаје значење чисто казнене одговорности за личне сукобе. Правилније узима руски писац Зигељ, да потка значи „пена за нарушење границь“, дакле казна за кривицу, која се језиком данашњег законодавства назива повреда или поништај туђих ствари, поља и усева. У овом је смислу значење *пошке* довољно објашњено Вуковим Речником (стр. 553), и прикладном причинцом Вука Врчевића „крвничка косидба“.¹⁹⁾ У старо доба било је и јавних служилаца, под именом „*потника*“, који су ваљда бранили попаше и наплаћивали ове глобе „сто ти греде отрок кнеза Озора, именом Братислав с *пошником*“.²⁰⁾

У најстарије доба попаша је наплаћивана у природи, али већ у дечанској хрисовуљи налазимо неке измене, јер се у припадајућу вредност броји и динар у новцу. Доцније, не зна се управо када, ова је дажбина сасвим замењена новчаним давањем. До нашег првог устанка, Турци су на име тога наплаћивали ово двоје: *глобу* од 4½ гроша од пса, и толико за ватру; и *чибук*, и то на

19) Марковићева *Порога* II. 258.

20) Моп. serb. 54. У осталом по споменицима потка значи и просту забрану и сметњу. То нам потврђује писмо Дубровачке општине од 1395. године „всечесној и христољубивој госпођи Ксенији“ (М. Пуц. I. стр. 2).

овцу по две паре исписне; а где се овце јагње, узеће спахија по 150 гр. чар. за јагњило у *годомину* т. ј. на добром месту, а на лошијем мање, како се где погоде. О овој наплати водили су бригу званичници — *кашиши*, и давали су *хуцете* (признанице), као доказ о наплаћеној суми.²¹⁾ У старим дипломама, имена „*шравничар*“ и „*шравник*“, подешавају се са позивом прибирања прихода од попаше. О њима има помена у Душановој и Урошевој дипломи, о обнављању хтетовске цркве; и у српском писму султана Мохамеда II. од 7. маја 1840 године.²²⁾

До Кара-Ђорђева устанка било је путујућих пастира по многим српским нахијама. Данашње селанце код Крагујевца „Станови“, води отуда своје порекло; као и „Летовица“ или „Летовиште“, имена многих планинских места по Србији. О предаји Пожаревца, 1804. године, К. Ђорђе је оставио војводи Миленку више од 10.000 оваца арнаутских, које су се биле затекле на храни.²³⁾ Има их и данас у великом броју око Крушевца Прокупља, Врање и Пирота.

Пасишта по планинама, као искључиво државна добра, била су под непосредним надзором земаљског владара „*понеже у планинах, не има никторе баштине, разве краље и цркве, којим су краље дали.*“

По важности, коју даје ствари Душанов Законик, одредба о уређењу пасишта, можемо претпоставити, да је врховни надзор над скитачким пастирима као сталезжом, био поверен нарочитом државном органу, који је својим званичним положајем спадао у ред земаљских великодостојника. Сама собом истиче се мисао, да је тај велики повереник, могао бити понајпре *ставилац*; јер ова реч, реч *штаници*, а и само *штадо*, имају заједничку етимолошку основу.²⁴⁾

По „Слову Повестном“, наводи И. Руварац, да је цар Душан, оженивши кнеза Лазара својом родицом, обдарио га још и „*сьномъ великымъ ставилчьскымъ*“, што значи да га је наименовао за *великог ставиоца*. Лукарић

²¹⁾ Гласник II. 247.

²²⁾ Споменици Љ. Стојановића 27. Mon. Serbica 523.

²³⁾ Мемоари проте М. Ненадовића 93.

²⁴⁾ Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen, од Др. Ф. Миклошића 319.

наводи, да је тада К. Лазар био „катунар“; по Руварац то побија, сумњајући у веродостојност његових извора.²⁵⁾

По Даничићу, катунар је начелник над влашким катунима т. ј. местима летње паше и сувата, где се пастири настане са покретним стадима. Ставилац по Повесном Слову, и катунар по Лукарићу, да ли не значе једно исто, на име звање главног надзорника над *станицима* или пастирима, у најширем обиму? То би била установа, слична установи главних државних шумара и надзорника пасишта, у старој Чешкој Краљевини.²⁶⁾ Дало би се у том смислу протумачити и звање обичних ставилаца, као нижих административних службеника исте врсте. Њих је било више, о чему се уверавамо из дечанске хрисовуље, где је ова реч употребљена у множини.

То је друга наша поставка о звању ставиоца.

III. Подизање и одржање јавних грађевина у нашој старој држави, стајало је такође под надзором власти. На прво место истиче се зидање и насипање путова, постројавање мостова, и надгледање пловних река. Државним грађевинама руководили су стручни начелници, који су по потреби добављани са стране... „повелеваше каменосеццем припити, и од поморских градов начелници зданија тому представити“.²⁷⁾ Зидање манастира Дечана надгледао је Фрат-Виде, протомајстор из Котора. Доцније наше задужбине Раваницу, Љубостињу, по свој прилици и Манасију, подигао је други приморац „Раде Неимаре“ или Раде Боровић. Право врховног надзора над целокупном тачном израдом посла, било је у рукама нарочитог владаоачевог повереника. По народној песми, зидање манастира Раванице, поверено је било тасту Кнеза Лазара, старом Југ-Богдану, за чије су име везане биле у том послу неке злоупотребе, које је мудро расправно кнежев комесар — Милош Обилић.²⁸⁾

Са истим уважањем о исправности рада и државној контроли, можемо говорити и о старијим друмовима, и другим државним постројењима. О првом српско-турском рату 1876. године, мене и мог поштованог професора

²⁵⁾ Кнез Лазар стр. 17 и 18.

²⁶⁾ Slov. právo v. Čechách a na Moravě — од Херм. Пречека. II. 183.

²⁷⁾ Григорије Цампак у животу Стевана Дечанског.

²⁸⁾ Вукове Српске народне песме II. 202.

Боку Павловића, као војене часнике, водио је од Рибареке Бање до села Вукање на граници, пок. чича-Левта хамамџија, старим друмом Кнеза Лазара, како се тамо верује по предању. Ми смо се дивили траговима широког и још јаког насипа, и бираним благим завојницама, по иначе врло брдовитом Малом Јастрепцу. То је морала наређивати вршити и контролисати зналачка рука.

О овим државним надзорницима нема такође помена у старим листинама. Постараћемо се, да њиховом занимању нађемо бар приближног објашњења на другој страни.

Код Чеха „*stavitel*“ значи архитекта, инжењер, и у опште стручни грађевинар, са задатком, да даје оцену о месту постројења, да се стара о плану грађевине на суку и води, и о његовом тачном извршењу; о подизању мостова, просецању путова, уређењу воденица, утврђењу обала и т. д. Има их и виших и нижих. У старом Чешком праву, овим именом звали су се и прости грађевински радници, делили су се на дрводеље, зидаре, каменаре, и оне који раде на воденим постројењима.

У Душановој архангеоској дипломи има трага послу, који стоји у тесној вези са звањем нашег ставиоца. Поред осталих села, цар је приложио својој задужбини храму архангела Михаила и Гаврила код Призрена, и село Шикљу у горњем Пилоту, са међом како пада Крупа у Дрим, са овом напоменом „*от шези воде половина Шикли ловишта рибијега, а половина ставиоцу.*“ То значи, једна половина риболова да припадне селу, а друга *ставиоцу*. Овде може он значити, у првом реду постројник нечега, на води или боље рећи у води; а у другом, црквени надзорник над риболовом.²⁹⁾

Нисмо ни мало познати са установом наших старих риболова, ни са топичким стањем речице Крупе и реке Дрима; али ипак можемо претпоставити, да је у оном феудном добу право риболова, исто као и данас ако не и више, било ограничено временом и начином употребе; да је и тада било данашњег загађивања воде, и подизања водених насипа и гарди — послови, којима је неко морао руковати, као надзорна власт. То званично

²⁹⁾ Синан-паша 27.

лице било је по свој прилици „*ставилац*“, који се бавио о води и уређењу речне обале.

У архангеоској дипломи употребљена реч „*стави-лац*“ казује потпун технички појам о лицу, које нешто гради, подиже или постројава; или које надгледа ове или сличне послове. То се не да оповрћи. У овом случају служба ставиоца у Шикљи била је равна служби коју су у старој чешкој држави вршили водени ставиоци — „*vodoradi (aquarii) kleri dělali jezy hraze, mosty.*“³⁰⁾

На основу наведеног можемо извести закључак, да је велики *ставилац* могао бити главни надзорник над државним грађевинама; а *ставиоци*, нижи чиновници у тој струци, па и прости грађевински радници. Положај великог ставиоца, према ондашњем ступњу државне администрације, могао би се потпуно сравнити са звањем *бина-емина* код Турака, што значи у ширем смислу надзорник над државним добрима у опште, а у ужем настојник на подизању и солидном довршењу грађевина. Код нас за прве владе Кнеза Милоша, дужност *бина-емина* вршио је познати демагог Вучић. Грађевине тога доба, јесу и данас видни сведоци старе пажње, у постројавању темеља, и у распореду употребљеног материјала.³¹⁾

То је шреќа, и по нашем мњењу највероватнија поштовка, о значењу ставилаца у хрватским и српским лицима.

Мимо ових главних поставака, да бацимо коју реч, и на друге мање меродавне изворе.

а. По „Повесном Слову“, отац К. Лазара Прибац, био је у цара Стефана *велики слуга*. Звање је непознато; а које је од прилике место заузимао Прибац, међу дворским великодостојницима земље, види се из реда у запису деспота Јована Оливера, који о себи вели, да је био код Србаља: *велики челник*, потом *велики слуга*, потом *велики војвода*, потом *велики севастократор*, и на послетку *велики деспот*.³²⁾ По примеру византијских оби-

³⁰⁾ Slov. право — Иречек II 48.

³¹⁾ О броју тих грађевина има података у књизи Мите Петровића „Финансије и Установе обновљене Србије“ стр. 713.

³²⁾ И. Руvaraц. Ову Оливерову титулу поменули смо и у чланку о *Пчињи* (Гласник Срп. Уч. Друштва. књ. 46.).

чаја, на дворовима српском и хрватском, исто као у старој руској и чешкој држави, владоаца је окружавала дворска властела или *дворанство*, из реда најодличнијих поданика. Њихов је број попуњаван властeosким синонима, који су предавани владоцу на дворбу и васпитање, и доцније су по његовој милости корачали с мањег на веће звање. Дворани су вршили разне дворске дужности, познате у споменицима под грчким и латинским именима. Највише трагова тих дворских служба, очувано је у дипломама влашко-молдавских владалаца, под чисто нашим називима, као: *велики бан*, *в. дворник*, *в. ризничар*, *в. кључар*, *в. поштељник*, *в. пехарник* или *чашник*, *в. столник*, *в. мачар* или *мачник*, *в. коњушар* и т. д. И у овим дипломама звање „великог слуге“, налазимо на претпоследњем месту, као и у Оливерову запису.³³⁾

По нашој народној песми, код цара Стефана налазимо у дворској служби и кнеза Лазара, и то као *пехарника*... „Вино служи вјеран слуго Лазо, па све цару чашу преслужује“...³⁴⁾ Један учени београдски професор, правник, рече ми да се служба ставиоца даје протумачити старом дворском службом *столника*; и мисли, да је к. Лазар вршио ту дужност. Извори то не потврђују ни у колико. О позиву старе службе столника, налазимо нешто објашњења у дипломи војводе Стефана господара земље Молдавске, од 8. августа 1445. године, којом дарује Јовану Урекли, извесна села у наследну баштину, са наводом, да то чини зато „што је служио преже *што* почившему родитељу нашему право и верно; а и днес служи нам, право и верно“.³⁵⁾

У старом чешком праву, служба столника означаје лице које је за трпезом подносило јело владоцу. Њих је било више. Њихов надзорник звао се *велики столник*. Код Руса „стольникъ, какъ придворный санъ, значить смотритель за царскимъ столомъ; комнатный стольникъ состоялъ при столъ царской семьи“. Описујући двор султана Мухамеда освојника Цариграда, наш стари историк Михаило из Острвице вели „они што носе јела, зову

³³⁾ О овим старим службама, које су се задржале код Румуна чак и почетком овог столећа, ваља прочитати наш чланак о *логотетима*, и збирку владике Мелхиседека, под насловом „*Notite istorice si arhiologice* и т. д.

³⁴⁾ Вукове песме II. 180.

³⁵⁾ *Notite istorice si arhiologice*.

се *чеснегерлери*, а има их осамдесет; њихов је начелник *чеснегирбаша*. Његова је плата две златице на дан“. По покојном Јастребову, „чеснегир“ значи *главни обидач јела* т. ј. чиновник, који проба јело, пре него што се изнесе пред султана. Нема сумње, да се у овој улози појављују велики столници и на двору нашег цара Стефана и доцније, као старешине над нижим столницима, који су били просте слуге за додавање јела.

Ако би се чим и потврдило то мњење, да је кнез Лазар био велики столник, опет тиме не би било доказано, да ова реч и ставилац или велики ставилац, означају једну исту дворску или државну службу. На против, њихова засебна употреба по споменицима, представља два различна појма. У опште, ова претпоставка не доприноси ништа објашњењу ствари.

б. У старим споменицима налази се и реч „ставилънъ“, што значи „*commendatitius*“ — *препорукујући*. По томе ставилац био би дворанин, који препоручује или рефереише владаоцу молбе поданика; дакле једно службено посредно лице, које би се по старословенском или руском језику могло назвати *предшашељ*. То значи заступник, молилац за друге, а у ширем смислу и покровитељ.³⁶⁾ Ако би се примило ово мњење на веру, *велики ставилац* био би на старом хрватском и српском двору оно исто, што су по Троношком летописцу и Милојевићевом „Општем Листу“ били као *архимаршали* Прибац и Вукашин, под Милутином и Дечанским; или оно, што је био *велики дворник* у влашко-молдавском достојанству; дакле *данашњи дворнуправник или маршал двора*. И ова поставка очекује дубље и стварније потврде.

Алекса С. Јовановић.

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

пише

Б. Б. НЕСТОРОВИЋ

I

Стриц и синовица.

У нашем правосуђу све више узима маха мишљење: да синовица која нема рођеног брата, може конкурисати

³⁶⁾ Толквыи Словарь — В. И. Даля.

у наслеђу имања свога деда са стрицем али није редак случај да судови изреку и противну одлуку. Услед овога неслагања врло често бива, да у једном спору синовица добије свој део од дедине заоставштине, док у другој парници, под истоветним околностима, синовица добије само „пристојно удомљење по постојећем обичају“ и — ништа више.

Према овоме, хоће ли синовица бити призната за наследницу или не, зависи једино од случајности, да ли ће одељења Апелационог и Касационог суда, у моменту суђења, бити састављена од судија једног или другог мишљења.

За доказ да се у нашем правосуђу одиста појављују дијаментрално противне одлуке односно права синовице, навешћу два конкретна примера.

Први пример: Синовица има право на наслеђе.

„По жалби тужилачке стране, Касациони Суд, примедбама својим од 12. септембра 1895. Бр. 8223 поништио је пресуду Апелационог Суда од 26. маја исте год. Бр. 2053 из ових разлога:

„Поред принципа првенства мушке лозе над женском у систему нашег наследног права, усвојен је и принцип представљања, т. ј. да заостала деца могу на случај наслеђа претка представљати своје родитеље и за себе тражити онолики део, колики би њима припадао да су у времену смрти преткове у животу били. Тај принцип оличен је у § 399. гр. зак. по коме у овом спору тужитељица Јевросима тражи да се право наслеђа на имању деде јој Ђорђа, представљајући свог умрлог оца Ристу, досуди.

„Из акта овог спора види се, да је пок. Ђорђе, после себе оставио унучад од своја два сина и то Ђорђа и остале тужене од сина Петра, и Јевросиму од сина Ристе, који су обојица умрли и с тога по наведеном законском пропису потомци умрлих синова Ђорђевић: Риста и Петар наслеђују једино имање у оноликом делу, колики би део наследили и њихови очеви Петар и Риста да су у животу остали.

„Разлог суда, да се тужитељица има од тражења одбити по том основу што она по § 399. грађ. зак. нема права представљати свог оца умрлог Ристу у даном случају за то, што има мушких потомака од пок. брата Ристиног Петра, неоснован је. У том законском пропису истина је казано, да мушка унучад на случај наслеђа представљају свог оца, али смисао је тог закон-

WWW.UNILIB.NS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ског прописа тај: да учучад мушка само од једног оца заоставша могу из наслеђа искључити своје рођене сестре, пошто они као мушки потомци имају по § 396. гр. зак. по принципу првенства прече право наслеђа од женских потомака, а не и тај, да могу искључити и своју сестру од стрица, која немајући браће рођене само као једини потомак представља свог оца и од њега као мушког потомка доводи своје право на наслеђе, које јој се по §. 400. гр. зак. има да досуди.

Касациони суд је у својој општој седници од 10. новембра 1895. Бр. 10041 усвојио ове примедбе свог одељења.¹⁾

Други пример: Синовица нема право на наслеђе.

Првостепени пожаревачки суд је, пресудом својом од 3. фебруара 1898. № 3254, пресудио да тужитеља Марија, по праву представљања, а на основу §. 399. грађ. зак. има права да наследи половину имања свога деде Стоке, и ако је њен отац Милија умро пре свога оца реченог Стоке, а друга половина непокретног и покретног имања Стокиног да има припасти Стокином сину, а Маријином стрицу, Андрији.

Апелациони Суд, пресудом својом од 10. јуна 1898. № 2421 одобрио је ову пресуду.

Ну, Касациони Суд, у своме III. одељењу, примедбама од 29. октобра 1898. № 8312 уништио је горњу пресуду Апелационог Суда, са ових разлога.

„Право представљања то је способност, коју закон даје потомку, да у наследном праву заузме место својег раније умрлог претка. Према томе, и женско дете може стати на место умрлог оца само са оном и оноликом правном способношћу за наслеђе, колику способност у опште даје наш грађански законик женској деци у наследном праву (§. 400. грађ. зак.)

По таквом основу и тужитељица Марија, заузимајући у средству према пок. Стоки (деди) место и положај сина Стокиног, а свог оца пок. Милије, стоји према Стоки као женско му дете, односно унука, а не као син или унук, и то са оном правном способношћу за наслеђе, коју закон даје женској деци, а не мушкој. Па како је после смрти Стокине остао син му тужени Андрија, то он у наслеђу имовине Стокине искључује тужитељицу Марију, јер по §. 396. грађ. зак. наслеђују прво мушка деца умрлога.

Ни по основу задружности не може тужитељица имати никаква права према туженом Андрији, пошто њен отац Милија

¹⁾ Овај је пример одштампан у збирци г. С. Максимовића књ. III. стр. 2

није ни био у задрузи са Андријом, јер је умро још за живота оца му Стоке, у очевој кући, као што се то види из решења судије за неспорна дела, приложеног у тужби, и осталих акта.

Апелациони Суд, у своме другом одељењу, усвојио је ове примедбе Касац. Суда и пресудом својом од 5. новембра 1898: № 3907, одбио тужитељку од тражења, а ову је пресуду оснажио Касациони Суд у свом III. одељењу под 21. децембра 1898 № 10.331.²⁾

А.

Аналишући примедбе Касац. Суда из другог примера наилазимо на следеће:

1., да се ово питање има расправити по основу права представљања;

2., да женско дете, представљајући свог родитеља има само онолико права колико му даје §. 400. гр. зак.

3., да унука по сину стоји према деди као кћи. И на основу свега тога,

4., да стриц искључује из наслеђа синовицу по §. 396. гр. зак.

Да би могли оценити основаност тих закључака, нужно је да цитирамо дотична законска наређења која о томе приоритету говоре:

§. 396. грађ. законика гласи: „Деца мушка умрлога и њихни мушки поштомци добијају први наслеђе, они искључују сестре, оца и маћер и све прешке њихове и њихово поштомство или побочне сроднике“.

§. 397. — „Колико мушке деце, на толико се делова дели имање родитељско, а свако мушко дете добија раван део. А женској деци у овом случају припада уживање, издржавање, снабдевање и пристojно удомљење по постојећем обичају.“

Као што ћемо то доцније видети, одиста синовица само по праву представљања свог оца може конкурисати заједно са стрицом на дедино имање. Према томе тврђење Касац. Суда изложено напред у тач. под 1., потпуно је исправно, јер се питање о праву синовике и може расправити само по праву представљања. Али, у колико је то тврђење исправно, у толико му је опет по-

²⁾ Ова одлука до сада није штампана, јер је прошлог месеца донета у Касац. Суду. — У истом смислу види одлуку опште седнице од 14. фебр. 1896 г. Бр. 279. (Збирка II. стр. 98) и одлуку опште седнице од 18. марта 1883 г. Бр. 1005 (види књ. I. Збирке стр. 83)

грешно извођење у тач. под 4., да се то право представљања има ценити по §. 396. грађ. законика.

Касациони Суд у својим наведеним примедбама изречно не наводи речи дотичног законског наређења, из којих баш изводи овакав закључак, али из разговора који сам имао о овом питању с неким од Госпoде Касац. Судија увидео сам, да се овака њихова аргументација ослања на првом одељку тога §. 396. који гласи:

„деца мушка умрлога и њихови мушки потомци добијају први наслеђе“.

И одиста, на први мах, ове речи као да иду у прилог њиховом тумачењу, али кад се брижљивије проучи то законско наређење у свој његовој целини, а нарочито кад се упореди са осталим законским наређењима која говоре о наследству, онда се долази до закључка да је у §. 396. законодавац само поставио опште начело о приоритету мушке лозе и ништа више. О каквом праву представљања ту нема ни речи, нити му је ту и било места, јер питање о приоритету нема апсолутно никакве везе с питањем о праву представљања, зашто нам најбољи доказ дају француски и аустријски грађански законици, који не признају приоритет мушкој лози, али признају право представљања.

Па кад је законодавац имао да утврди начело о приоритету мушке деце, онда је он морао да буде консеквентан, те да изведе све ниансе тога приоритета. Другим реч'ма он није могао само да каже: *деца мушка умрлога добијају* (да се послужимо законодавчевим изразом) *први наследство*, па ту да стане, јер би тада оставио отворено питање: *а шта је с унуцима*, т. ј. да ли начело приоритета мушких важи и кад је реч о унуцима и осталом потомству умрлога? И одиста законодавац је, тежећи да одговори и на то питање, поставио начело да и „мушки потомци“ (унуци) синова покојникових „добијају први наследство“.

После овог објашњења мени се чини да кад се прочитају речи: *„деца мушка умрлога и њихови мушки потомци добијају први наслеђе“* мора бити за сваког јасно оно што сам мало час казао а то је: *да је §-ом 396. законодавац поставио само начело приоритета мушке лозе за цело потомство умрлога.*

Наравна је ствар да је законодавац од 1844. год. и у овој ствари, као и код многих других, у мало потежем виду изразио своју мисао.

Али, утврђујући приоритет мушке лозе у §. 396. законодавац није био још готов са својим послом. Он је имао да предвиди још два питања која су у непосредној вези с питањем о приоритету, а то су: а., колики део (квоту) наслеђа добија сваки мушки потомак, ако их има више, и б., шта припада женским потомцима кад има и мушких.

На та два питања, која су се сама собом наметала законодавцу, он је одговорио у §. 397. грађ. законика, постављајући правило:

аа., да мушки потомци истог колена деле покојниково имање на равне делове, и

бб., да женске *у том случају* (кад има мушких) добијају само издржавање, уживање и пристојно удомљење.

Очевидно је, дакле, да је §. 397. грађ. законика само допуна §. 396. и да оба скупа регулишу случај: кад покојник остави после себе мушко и женско потомство, постављајући начело да тада само *мушки потомци добијају наслеђе, а женски потомци* (закон каже „У овом случају“) *добијају издржање и пристојно удомљење.*

Пошто је законодавац поставио правило за случај кад има мушке и женске деце, он је морао да се пита: а шта ће бити ако покојник има само женску децу? И на то је питање он одговорно у првој тачки §. 400. грађ. законика постављајући правило: „Ако нема мушке деце, но би само женске деце било, онда женска деца наслеђују заостало имање очино све на равне части“.

На тај начин је законодавац и у §. 400. утврдио *приоритет мушких.*

Према свему што је доведе изложено излази као несумњиво то, да §. §. 397. и 400. (прва тачка) говоре о приоритету у наслеђу и утврђују га само за мушкарце у мушкој лози, тако да н. пр. у једном колону мушке лозе кћери наслеђују свог оца тек онда, кад нема сина или унука покојниковог. Другим речма син искључује своје сестре, а унук по сину искључује не само своје сестре ако их има, него и сестре свог оца (своје тетке).

Шематички представљено ово би овако изгледало:

У овом примеру које представља једно колена по мушкој лози, појављују се *Петар* (отац) *Јован* (син) *Стеван* (унук) и *Живана* (унука) *Милија* (праунук) и *Ружица* (праунука), и пошто смо напред утврдили да су најпречи у наслеђу мушки потомци из мушке лозе, то би Јован наследио Петра, Стеван Јована, Милија Стевана, а њихове сестре би добиле издржање, а приликом удаје пристојно удомљење.

Према томе Милица и Јулка наследиле би оца Петра, кад не би било Јована, а ако је он умро, кад не би било Стевана. — Живана би опет наследила Јованово имање кад не би било Стевана или његовог потомства и т. д.

Ето то каже § 396. заједно с параграфом 397. а о каквом праву представљања ту се ништа не говори, јер је томе питању законодавац поставио нарочиту одредбу изражену за синовљево потомство у §. 399. а за кћерино у другој тачки §. 400. Грађ. зак.!

Ну, пре него што би прешао на претрес ових законских наређења, да се вратимо поново на §. 396. грађ. законика, како би још јаче утврдили да се у дотичном законском наређењу не говори о праву представљања већ само о приоритету мушке лозе.

У том смеру нужно ми је поново прочитати §. 396. јер, тако да кажем, „противници синовица“ у својој аргументацији узимају само први одељак његов, а међу

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тим други одељак тога параграфа допуњује први и целом својом садржином даје несумњивих доказа, који иду у прилог горе истакнутом тврђењу.

Ево како гласи тај §. 396.

„Деца умрлога и њихови мушки поштомци добијају „први наследство. Они искључују сестре, оца и матер „и све претке њихне и њихово потомство или по- „бочне сроднике“.

И сад, пред „лицем“ тога параграфа да се запитамо: има ли у њему и помена о синовци или другим речма, да ли се тим законским наређењем тврди да *стриц* (односно син покојников) *искључује из наслеђа синовцицу* (односно унуку покојникову од умрлог му сина) као што тврди III одељ. Касац. Суда?

На то питање дајем категоричан одговор: **да о таквом искључењу поменуто законско наређење апсолутно ништа не говори.**

Јер ту се каже да синови покојникови, односно његови мушки унуци искључују:

а., *Сестре.*

Али чије сестре? На то питање одговор је, да синови и унуци искључују своје сестре и то синови своје сестре, а унуци и своје и свог оца сестре. Да се њихове сестре ту подразумевају, а не сестре покојникове види се из тога, што се ту не спомиње брат покојников, јер синови искључују из своје очевине свог рођеног стрица. Али ни брат ни сестра покојникова нису ту ни требали да буду споменути, што постоји нарочити §. 395. у коме је постављено начело: да „наследство по закону припада најближим сродницима по крви“, а син је свакојако ближи сродник него брат или сестра.

б., *Оца и матер.*

Чијег оца? Наравно оца и матер покојникову, и о томе не може ни бити спора, јер било да је реч о праву наслеђа синова покојникових, било о праву наслеђа унука његових, не може бити речи о искључењу њихових родитеља пошто су они помрли, те су тим самим искључени из наслеђа.

в., *Све прешке њихове.*

Без поговора овде законодавац замишља претке родитеља покојникових, пошто је искључење самих родитеља

покојникових обухваћено у тач. под б. Према томе син односно унук искључује покојниковог деду и бабу, прадеда и прабабу, чукун-деда и чукун-бабу, а то се и само по себи даје разумети, јер кад искључују покојниковог оца и матер, онда је логична последица да су искључени и њихови претци.

г., *Њихово пошомство или побочне сроднике.*

Чије потомство? На сваки начин на првом месту потомство родитеља покојникових, које потомство представљају: покојников брат и сестра, и њихово потомство, дакле синовац и синовица и т. д. Други речма, рецимо, ја, као наследник свог оца, искључујем из наслеђа брата и сестру мог оца, односно мог стрица и моју тетку и њихово потомство. А кад је то јасно, онда је још јасније, да ћу ја у толико пре искључити из наслеђа имовине свог оца, његовог стрица и његово потомство и т. д. Сва наведена лица, дакле брат мога оца и његово потомство, стриц мога оца и његово потомство одишта су побочни рођаци мога оца, па с тога законодавац и каже: „деца мушка умрлога и њихови мушки потомци добијају први наследство и искључују.... *побочне сроднике*“.

Иначе, кад би се узело да се под изразом „побочни сродници“ подразумевају побочни рођаци покојниковог сина, онда би такав закључак довео до апсурдума: *да по §. 396. браш искључује рођеног браша из очевог имања*, пошто су и то међу собом сродници споредних линија, при свем том што су према свом оцу или деди сродници у правој линији.¹⁾

Па има ли, дакле, у §. 396. и помена о искључењу синовице?

Нема и оцети нема.

Према свему што је догде изложено у стању смо поставити ове закључке:

1., Наш законодавац утврђује приоритет наслеђа само у погледу сродника једног колена т. ј. само за сроднике који од једног истог претка (оца колена) произлазе.

2., Али пошто у једном колону има и потомства од сина (т.ј. мушког потомства) и потомствм од кћери (т.ј.

¹⁾ Као што се види други одељак §. 396. јесте само објашњење прве половине тога §-а, али је то објашњење било излишно пошто је први одељак и без тога јасан.

женског потомства), то законодавац поставља правило: да су синови са својим поштомством пречи у наслеђу од кћери покојникових и њиховог поштомства.

3., У синовљевом потомству има такође мушких и женских. Према томе да је законодавац казао „деца мушка покојника и њихови потомци добијају први наслеђе“ могло би се разумети, да само покојников син искључује покојникову сестру; али ако је син умро, онда би се могло мислити да цело његово потомство (дакле и мушка и женска унучад), а не само мушко унуче покојниковог сина, искључује покојникове кћери и њихово потомство. Међу тим кад је законодавац казао: „деца мушка умрлога и њихови **мушки потомци** добијају први наслеђе“, онда је јасно да је поставио шире правило а то је: да **унук по сину** искључује из дединог имања **не само његове кћери него и своју рођену сестру**, услед чега оне обадве добијају само издржање и (ако су неударе) пристојно удомљене.

4., Унука од сина, представљајући мушко потомство покојника, (било да је покојник имао само једног или више синова, дакле само једну или више грана мушког потомства) кад се нађе сама (без рођене браће) она је представник целокупног мушког потомства, ако је покојник имао само једног сина, а ако је имао више синова, онда је она једини представник *једне гране* мушког потомства покојниковог. Према томе ни у једном ни у другом случају нема ко да јој одузима право наслеђа, и то у првом случају цело а у другом део наслеђа. Јер

5., Један син покојников са својим потомством апсолутно је раван другом сину с његовим потомством, спрам чега законодавац није поставио нити је могао поставити какав приоритет између њих.

6., *Питање о приоритету између синовике и стрица* не може ни да постоји према одредби §. 396. грађ. законика, јер они припадају двома разним гранама мушког потомства покојниковог. А тога питања не може да буде ни по §. 397. пошто они припадају двома разним коленима, јер је стрицу „отац колена“ дед синовичин, а њен је „отац колена“ њен рођени отац односно брат њеног стрица, док се међу тим у томе параграфу утврђује приоритет

само између мушке и женске деце, која имају истог оца колена т.ј. између сестре и браће.

7., Ако би се узело да питање о приоритету може између њих да постоји, онда би се дошло до апсурдног закључка да стриц, искључујући синовину, по праву приоритета мушких, треба да наследи свог брата и онда кад је реч о наслеђу његовог сопственог имања, а рођена кћи и тада да добије само издржање и пристојно удомљење, или, ако је већ удата, да не добије ништа!

Из овога што сам навео, јасно се види да по §. 396. стриц не искључује синовину из заоставштине свог оца а њеног деде, а сад да видимо да ли је не искључује по § 399. грађ. законика, који специјално говори о томе односу између синова и унука покојникових, чије имање има да се наследи.

(Свршиће се)

ОПШТА КАРАКТЕРИСТИКА

НОВИХ ШКОЛА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

ОД

ПРОФ. ЧУБИНСКОГА

ПРЕВОД С РУСКОГ

Епоха у науци кривичнога права, коју је она преживела последње четврти овога века, обележена је одушевљењем необично бурнога карактера — то је Sturm und Drang у правом смислу ових речи. Објављивањем читавога низа нових доктрина поремећено је мирно и спокојно стање наше науке. Установе, које су раније изгледале чврсте и непроменљиве, овом су приликом општро критиковане, и одмах је истакнут био на дневни ред велики број питања, о којима није раније било ни речи.

Најпосле бар да је појам о кривичноме праву могао остати нетакнут, неповређен, али ни то није било.

Кривично су право до скорашњег времена сматрали као правну дисциплину, која преступ и казну изучава као апстрактне појмове. Наука о кривичноме праву имала је одређен карактер и ограничену садржину.

Такво је гледиште у последње време поколебано. Од науке су о кривичноме праву стали захтевати да обухвати собом и помоћне дисциплине, које изучавају како органски свет преступнички, тако и социјалне погодбе, које омогућавају да се преступи чине. У место кривичнога права једни су почели говорити о криминологији, а други о криминалној социологији.

Само се од себе разуме, да је између старе и нове школе, кад су такве настале прилике, отпочела упорна борба.

Антрополози су били проузроковачи ове борбе — 1870. Расправа туринскога професора *Чезара Ломброзо* о човеку као преступнику беше прва борба, чији је пуцањ изазвао страشان лом. Његови даљи радови, у вези с радовима његових ученика и присталица, међу којима су најпознатији *Фери* и *Гарофало*, изазвали су озбиљан покрет научни, који је добио име: антролошка или позитивна школа у кривичном праву. Са свих су страна и на свима језицима новој школи посвећена била многобројна истраживања, у којима бисмо узаман тражили миран тон и благо цеђење. Питања су расправљана и сувише ватрено, као што су и реформатори и сувише озбиљне претензије истакли. Ето ту је узрок томе, што је антрополошка школа на једној страни наишла на ентузијасте-присталице, а на другој — на огорчене противнике, који новим доктринама нису хтели признати ништа добро.

Антрополози са своје стране исто тако нису ћутали и с ватреним су уверењем бранили добивена дата. Политика је све више и више маха отимала; литература, њој посвећена, постајала непрегледна, — и у то доба најжешће борбе почели су се јављати радови *шреће школе*, назване *социолошком*, која је мало по мало извела срећену научну систему и дошла до величанствених резултата. Овде мислимо нарочито на постанак међународнога савеза за кривично право, који броји до 100 чланова-правника из свих образованих држава, а који је израдио статут, основан на учењу криминално-социолошке школе.

Нове се школе у области кривичнога права према томе могу свести у два главна типа: на антрополошку и на социолошку школу, премда, разуме се, скупа с тима основним типовима, има читав низ прелазних облика: и

од једне нове школе ка другој, и од једне од нових школа ка доктрини старе школе, којој су заступници нових школа дали име „класична“, ну не у смислу срећености и основаности, већ у смислу извештачености, рутине и застоја, дакле, више иронично но похвално име, ако је слободно да се тако изразимо.

Ми смо антрополошку школу одвојили од социолошке, што свака од њих — као што ћемо доцније видети — има своја карактерна обележја; али је од нас и сувише далеко свака помисао, да споменуте школе сматрамо не само као непријатељске него и као потпуно самосталне. Томе нека буде потврда у овом. Прво, између њих има много додирних тачака. Друго, има много научника, који стоје између једне и друге школе. Тако једни (н. пр. *Ломброзо*, *Закревски*) узимају францускога криминалиста *Тарда* као антрополога, други пак (*Сиа-совић*, *Пржевалски*) као социолога. Као правога преставника антрополошке школе рачунају и признатога ученика *Ломброзова*, професора *Фери-ја*, и ако он узима преступ не само као биолошку но и као социолошку појаву; његово се најважније дело зове „Кривична социологија“; он је члан међународнога савеза за кривично право, који су основали социолози, и *Фери* мисли да је циљ томе савезу сличан оному, којему тежи школа антрополошка. Треће, најпосле, обе ове школе још неће бити завршене и стално утврђене. Оне непрестано иду напред, и све се више — како изгледа — зближују, јер и антрополози мало по мало одустају од својих исконских претензија: на име да се правна страна преступа и казне сасвим избаци из науке, а исто тако да се преступу да поглавито биолошко објашњење, те се с криминалистима-социолозима удружују нападајући на строго класичне доктрине.

Антрополошка и социолошка школа, дакле, излазе све више и више међу собом сродне, потпуно се ипак не сједињавајући, а то нам иде на руку да у исто доба говоримо о тим школама, претресајући многа питања.

Приступајући сада да нове школе оценимо према њиховој суштини, пре свега, мислимо, биће потребно да ударимо гласом на ту интeресну околност, да оцена ових школа у литератури, а нарочито у нашој (руској), много

дати због магловитости, а у исто време и због противуречности.

Тако проф. *Сергејевски* у својој расправи „Основна питања о казни у новијој литератури“ и сувише песимистички цени нове школе, и већином им ироничне замерке чини, међу тим је неочекивани закључак његове расправе — у којој строго суди о новој школи — кад њезин аутор вели „да је у тој школи, поред свих погрешака њезиних, извор мудрости и светлости, извор новог знања, човечанству на корист, науци на част“.

И у расправи *В. Д. Спасовића* „Нове школе у науци о кривичном праву“ видимо сличну недоследност, јер у њој писац признаје, што се тиче антрополошке школе, да није дала никаквих позитивних резултата, и напомиње и о социолозима (с *Тардом* на челу), да су њихове идеје више примамљиве него ли солидне, на крају пак своје расправе тврди, да је врло силан овај покрет у кривичноме праву, да су с тим покретом откривене нове области, и да ће се у кратком року у сасвим новом облику показати целокупна област кривичнога права.

Исто тако није могао избећи противуречности у свом значајном делу о антрополошкој школи проф. *Вулферт*. У првој књизи свога дела писац и то уписује у заслугу новој школи, што је обрадила помоћне дисциплине кривичнога права, а у другој књизи већ пориче и ту заслугу и важност споменутих помоћних дисциплина.

Мислимо да према наведеним примерима можемо рећи, да велику и озбиљну вредност имају нови покрети у кривичноме праву. Они су, свакако, дали доста важне грађе, али су и толико поколебали приправне послове научне, да је веома тешко, не падајући у противуречност, да сами схватимо њихову значајност и да нађемо тачку додира и тачку измирења између старе и нове школе.

Сваки је криминалист, поред свега тога, обавезан, да сам ради себе изради одређене погледе на тај нови покрет у науци о кривичноме праву. Шта више и најважнији противници тога покрета признају, да је старој доктрини он нашао много истинитих критичких замерака и да је поколебао саму основу, на којој је почивала ова стара доктрина. Још траје борба између заступника разних школа, и ако и није тако упорна, као што је

пређе била. Не би било умесно клонити је се. У овакво доба дужан је сваки криминалист да истакне непосредно и смело заставу са својим научним сredo (вјерују), и да ступи у редове оних, на чијој страни налази научну истину, а зато је пре свега потребно обратити пажњу на нове школе и њихов значај себи протумачити.

Што се тога тиче, ми се сасвим разилазимо у погледима с криминалистом г. *Набоковом*, који је пре краткога времена, у своме приступном предавању, предлагао у име начела поделе рада међу правницима, социолозима и природњацима, а и за то што у нас нема систематизовања у правничкоме знању, да се не треба упуштати с оваквим тежњама у нове интересне области, камо су *Ломброзо*, *Гарофало* и др. пут прокрчили. Не само „себична жеља да на своја истраживања ударимо печат научно-природњачки“, како мисли г. *Набоков*; но и тежња к истини и жеља да видимо науку, коју изучавамо, освежену струјом живе воде нових школа, ако нам испитивање покаже да у њима има живе воде — све нас то може примамити у те области.

Ето то су оне напомене, које је потребно било најпре изнети, пре него што се упустимо у оцену нових школа према њиховој суштини. Приступимо сада овоме претресу.

Чим почнемо проучавати које му драго радове: антрополошке или социолошке, одмах нам и код једних и код других у очи пада она карактерна црта нових покрета, да се сасвим отресају метафизичких априорних дата, које у смртни грех стављају старој класичној школи. Статистика, оглед и свестрано проматрање преступничкога света, колико је могућно, исто тако испитивање друштвених погодаба, које помажу да се кривичност развија — ето то је идеал, који су за себе извели нови научници.

Истина, такав се идеал често у пракци не остварује, и његови су носиоци ишли у крајности. Врло је често једнострана била употреба статистичких дата. Такве су прилоге удешавали према некој напред смишљеној идеји, па су, на тај начин, на позитивној основици подизали — метафизику. Затим су, тражећи и налазећи аналогичја између друштвених и између природно-историских појава, такве појаве оглашавали као нешто поуздано, будући

застрти облаком научне екстазе, те се долазило до таквих очигледних апсурда, као што је оно Ломброзово признање, да и у свету без душе — у свету биљном има злочинства. Најпосле су, често по својој вољи, тумачили и прилоге, добивене поузданом позитивном методом, због чега су у ствари давали само смеле ипотезе ти испитивачи, којима су нађени факти изгледали као емпирички закони. Ово су негативни прилози, на које се често наилази, премда нису редован састојак у радовима нових научника.

Да ли због свега овога да изречемо престрогу осуду над новим покретом? Нама се чини да не треба. Претеривање, улажење све дубље у рад, и једностраност донекле — све су то неизоставни пратиоци ватрене борбе у име неке идеје. Само ако та идеја изгледа нова, она мора себи пут прокрчити и у оне области, које још нису испитане. Тешко је за време борбе остати миран, објективан, правичан, а тога ради и могу доћи разноврсне погрешке. Ово нарочито онда бива, када се ствар не тиче апстрактних питања, него битних, животних питања, с којима су у вези многобројни свакодневни интереси, а управо такво јесте питање: кривичност и борба с њом. Није без узрока био слободан један од најзнатнијих криминалиста нашега доба, *Фрања Лист* толико те да модификује неке погледе, и који о том вели, како он, који своја мишљења оснива на емпиричкој основи животних појава, није „у славном положају оних дијалектичара, који могу читаву зграду да подигну у једноме стилу на основици једнога априорнога појма, по вољи дакле узетога“.

Да оставимо на страну многе контроверзне појмове присталица новог покрета у науци о кривичном праву, и да се држимо њихових основних начела. Ми смо већ споменули прво од тих начела, то је увођење експерименталне методе у кривично право и потпуно уклањање метафизике из њега. Такво је начело, како ми мислимо, вредно сваке хвале, јер је и кривично право, као што с правом истичу нови научници, претеривало, служећи се само апстрактним појмовима, а заборављајући на животну страну питања о кривичности. „За науку о кривичном праву до сада је, како вели познати белгиски криминалист *Принс*, преступник био апстрак-

тај тип, а не жив човек, који у ствари живи; кривица је била не акат у стварном животу, него — правне формуле, у кодексе унесене; најпоследње, казна је нека теориска система, од научника усвојена, који нису пазили на природу кривице⁴. Још јасније такву мисао износи *Ламаш*, поглавито имајући на уму стање науке о кривичноме праву у Немачкој. Он вели, да је „класично кривично право смётало с ума, бирајући за предмете својих испитивања нарочито правне појмове: преступ и казну и њихову логичну конструкцију, да се у стварноме свету налазе и јављају злочин и казна. Неки су испитиваоци, доводећи погрешку својих претходника до крајности, дошли до праве и потпуне схоластике, коју је *Ијеринг* врло zgodно назвао „јуриспруденцијом појмова“. Онај писац налази да је потребно да се изучавају физички и психички факти из живота, који служе као основа појму кривице и казне. Истом ће тада, по његову мишљењу, испитивач престати да буде једностран, и моћи ће се кривица и казна изучити у целокупности појава њихових, с којима се у самој ствари јављају.

И ми држимо, слажући с погледима поменутих аутора, да је реформа у области кривичнога права била врло потребна, али ми у исто време не допуштамо да је био некористан рад човечје мисли, који је читав век кривицу изучавао као апстрактан појам правни. Кривица, која се јавља као насртај на правом заштићени интерес или као факт, који мења правну природу извесних одношаја, може се посматрати с гледишта тих одношаја, т. р. с техничкога гледишта. Што се тога тиче заслуга је раније школе неоспорна. Она је формуловала велики број општих принципа, и исто тако много учинила за технику у области судске практике и законодавства.

Што су неки научници покушавали да те заслуге одреку и што су изјављивали жељу да одбаце све, што је до сада урађено у кривичном праву, то је потекло цигло из претеране љубави ка раду, која је у почетку имала места у распаљености борбе и страсти. Сада пак, с ретким изузетцима, нови научници - позитивисти, како антрополози, предвођени *Феријем* и *Гарофалом*, тако и социолози с *Листом*, *Принсом* и *Ламашем* на

челу, не одричу заслуга старијој школи. Они цене да су испитивања, која су раније чињена, била плодносна, само што додају, да је лепо обрађена само једна страна задатка, док је друга све до сада остала недирнута.

Нова је школа на ту страну обратила нарочиту пажњу. Она је разложно показала, да не треба у кривици гледати само апстрактан појам правни но и социјални појав у животу. Ми не можемо а да не падамо у једностраност и схоластику када то смећемо с ума и кад се служимо кривицом као поглавито апстрактним појмом; у том случају наши закључци губе под собом реалну основу, лебде у ваздуху, и могу се показати ефемерни, без обзира на хармонију конструкција и доследност апстрактно-логичких погледа. И то је један између других узрока тога факта, што се право често у његову вршењу јављало и сувише формалним и безличним, тако исто и што је велики број научних система при ступању у живот губио од своје вредности.

Нова школа тежи, да јој закључци буду сталнији, и сматра да је једностраност у испитивању велики недостатак, с којим се треба борити. Нова школа, дакле, тежи да изучи кривични свет и погодбе друштвене окoline, које највише утичу на постанак и развитак кривичности. Уносећи масу новог и свежега материјала, она на тај начин жели да науку, која се бави испитивањем кривице и казне, задахне новим животом.

И неки од преставника класичне школе нису одрицали да споменути пут има користи. Али неки од њих, као напр. проф. *Духовски*, нацртавши срећен програм рефорама у области кривичнога права, нису га ни у својим даљим радовима остварили. Међу другима напр. *Холцендорф* се није решио, да сасвим остави све учење класичне школе, премда је више пута с тим учењем долазио у судар, јер је изрично признавао да није довољна сама апстракција и да је врло потребно изучити сâм живот у његовим разноврсним појавама, кад се изучава наука, која с тим животом стоји у тесној вези. Најпосле трећи, као проф. *Сергејевски*, признају да је немогућно да се практично изведу мисли о предложеним реформама, поглавито због тога, што се разним методама служе кривично право на једној страни, и социо-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

логија и антропологија на другој. Суштина питања и јесте у том, да се у науку о кривичноме праву унесе нова метода и да се тако рашире њени хоризонти. Према томе како ми мислимо, не може имати никакве доказне силе то позивање на разлику у методама, која данас постоји. Сâм је живот доказао да је такво тумачење грешило о истину.

Велики је број темељитих радова био објављен, у којима су изложене идеје о новоме покрету, а који стоје с кривичним правом у свези у истини. То су радови *Листа*, *Принса*, *Гаро-а*, *Фојницкога* и др. научника, који су ступили у међународни савез за кривично право. Ну осим тога, у сâм су статут споменутога савеза унесена ова два најважнија начела: 1). циљ је кривичном праву борба са кривичношћу, која се узима као друштвени појав; и 2). према томе се наука о кривичном праву и кривични закони морају наслањати на антрополошка и социолошка истраживања о кривичности и о кривцима. Што су многобројни криминалисти, који су у савез ступили, усвојили ова два начела, то је по нашем мишљењу, сјајан доказ за то, да су нови научници одржали победу, што се тиче њихове основне идеје - водиље.

Хајдемо даље да видимо и што се тиче правилне оцене науке нове школе, на какве погодбе у животу трсба да обраћа пажњу у наше доба наука о кривичном праву.

У свима је земљама образованим (осим Енглеске) где је правилно уређена кривична статистика, наука о кривичном праву нашла, да кривичност у последње време непрекидно расте, и да се нарочито ужасно умножава „поврат.“ И тако је морало да се поколеба уверење у спасоносну силу садашње системе кажњавања, и пред друштво је искрело питање: шта да се предузме против очигледне опасности, како да се с њом бори?

Стара доктрина на ово питање није могла дати одговора, јер је она била навикнута да кривицу сматра као готов факт и да цени последице његове, међутим је овде потребно обратити пажњу на узроке овога факта; потребно испитивати методама, до сада непознатима у кривичноме праву. До сада су се борили с кривицама, као са засебним појавама, које су се јављале намерно

по рђавој вољи појединаца, сада се показало као нешто очигледно, да је такав начин рада недовољан, и да се тим путем не могу добити добри резултати.

За криминалисте је постао јасан задатак, да треба наћи нову методу за рад да би се успешније борили са кривичношћу, која из дана у дан расте, и која је страховита појава друштвена.

Нова се школа у кривичноме праву и латила да то питање реши. Нови су научници, не желећи да понављају коју год погрешку из прошлости, пре свега бацили ретроспективни поглед на одношаје, којих има између друштва и кривца. Они су нарочито нагласили уверење, које је познати криминалист *Фери* веома лепо описао овим речима: „у средњем су веку у кривцу-човеку видели само злочинца; класична школа, на против, заборављајући злочинца, у њем је видела само човека; позитивна пак школа налази за потребно да треба вратити нарушену равнотежу, изучавајући кривца-човека а у исто време ценећи у њему права личности човечеје и права друштвена у приватним људима.“ Нови су се научници отказали од сваке сентименталности, изводећи ту идеју у пракси, а исто тако од сваке излишне упорности; они су почели проповедати мирну борбу с кривичношћу, у складу са својим циљем. За то им је пре свега било потребно, да упознају узроке или чиниоце кривичности.

Ослањајући се на непобитне факте да без узрока нема ни радње ни појаве, и да се ни последице не могу изменити, не знају ли се узроци и не може ли се на њих утицати, — реформатори су се побринули да одреде све те разноврсне узроке, који заједнички дејствују, чија је последица кривичност, која се мења, и која необично брзо у наше време напредује. Што се тога тиче, статистика је пружила необично поучних прилога. С једне се стране показало да кривичност стоји у свези с великим бројем друштвених погодаба, нарочито с економским, јер обично напр. неродне године са собом доносе да се умножавају кривична дела против имовине. С друге је стране нађена зависност броја кривичних дела од ко-смичких погодаба, нарочито у области кривичних дела против личности и морала. Најпосле су разноврсна ис-

питивања кривичнога света испитиваоце уверила, да на вршење злочина има утицаја и оваква или онаква психофизиолошка конструкција кривчева. На тај начин недоказаном се показала стара теорија, која је целокупну кривичност доводила у свезу с вољом кривчевом.

Свестраним се испитивањем дошло до закључка, да су фактори кривичности разноврени. Наравно, и у тој области још је далеко од завршених закључака. Једни су за ову класификацију фактора, други за ону. Једни више важности дају социјалним факторима, други антрополошким. Ми мислимо, слажући се с *Листом, Фојницким, Принсом* и др., да поглавиту улогу имају социјални фактори, ну о том ће даље бити говора, овде ћемо се пак ограничити на тај значајни факат, да је изучавање чинилаца у кривичности доста унапред отишло и да, шта више, и највеће присталице старе доктрине признају заслуге нових научника на пољу овога питања.

Нова је школа, проучавајући факторе у кривичности, полазила од тога уверења, да је ради плодне борбе с кривичношћу, потребно на те факторе утицати. Казна се непосредно тиче личности извршиоце, личних фактора у кривичности, али она нема никаквих утицаја на друге категорије фактора. То ће рећи, осим казне потребна је система других мера, које би служиле за прехрану у правом смислу те речи. Борба с народним празноверицама и заблудама, ширећи образованост у народ; борба с алкохолизмом, који је један од бичева за сувремено човечанство; сваковрсне мере да би се људима дало рада, којима је он потребан; старање о сиротињи, о напуштеној деци, и деци преступничкој; тежња да се поправи сувремено стање економско пролетаријату; да се пружи народним масама различних невиних забава и т. д.; — то су сада на првоме месту истакнута питања, то су задаци, од чијега извршавања много зависи и успешан рад правосуђа.

Заиста ово није лак задатак и умесна је напомена да ни најсмелији реформатори нису у стању, да окрену, по њиховој жељи, ток живота; али је и то доста, буде ли остварен и неки само део програма и сразмера ће кривичности од увећавања прећи у умањавање. Шта више, и мали успех у тој области биће једна потврда

оној девизи нове школе: „боље је сачувати него казнити“.

Ну сама предохрана не би била за себе довољна. Искуство из живота сведочи, да је било кривичности у овим или оним облицима у сва времена и у свих народа, стајали они на коме му драго ступњу образованости. Раније су замишљали, да кривичности може нестати с поправком друштвенога уређења. Сада су такве поставке, пошто је већ изучавање фактора у кривичности далеко унапред одмакло, праве утопије, а ево зашто. Поправка друштвенога уређења, као дело човечијих руку, има својих граница. Оно не може достићи до такве усавршености, да садашња организација људскога друштва не остави никаквих трагова; а само би у овоме случају нестало фактора који рађају кривичност. Друго, осим социјалних има још и космичких и антрополошких фактора, који могу само посредно утицати на поправку друштвенога уређења. Тежити да се измени преступност, наравно, могућно је, али се не може сасвим уништити. И због тога ће бити преступности што се човечанство не може скројити по једном идеалном калупу, оно ће увек бити састављено од шарене масе лица с разноврсним страстима и свакојаким особинама и манама у психофизиолошкој организацији. Немогућно је, т. ј. уништити личне факторе, и с тога ће бити кривичности све докле људи буду људима, а не анђелима.

Нова школа у кривичном праву, заузимајући се за најширу систему мера за отклоњавање зла, не затвара очију пред стварношћу, и не мисли, да би се на тим мерама могло остати и да се не би прибегавало кажњивим мерама. Она признаје да су казне потребне и неизбежне, али се потпуно разликује гледиштем на суштину и на организацију њихову.

(Свршиће се)

ИЗ СУДНИЦЕ

I.

Сусед има право на службеност ради исправке свога имања, ако то не може другаче бити.

(Одлука опште седнице Касац. Суда)

У парници Ј. Б. из Прокупља, противу С. С. да му суд досуди право службености, да може са плаца туженога своју кућу оправљати, првостепени прокупачки суд пресудом од 2. Септембра 1896. Бр. 7343. одбио је тужиоца од тражења из разлога:

По §. 214. грађ. зак. ограниченост права сопствености не претпоставља се, а изузетно по §. 341. грађ. зак. закон ограничава право сопствености чије само у оном случају, кад други своје добро или сасвим или од чести не би могао употребити. Овде тужилац сам признаје (§. 180. грађ. пост.), да може своју кућу употребити сасвим, но само да је не може оправљати са стране туженога, што није употреба добара — куће, дакле не стоји случај наведен из §. 341. грађ. зак. на који се тужилац позвао, већ само да не може са једне стране, и то са стране туженог, да своје добро, кућу, уленша, што није законски узрок за тражење службености, пошто тужилац своје добро може сасвим употребити.

По незадовољству тужиоцеву Апелациони Суд пресудом од 23. октобра 1896. Бр. 2393. одобрио је првостепену пресуду.

Касациони Суд примедбама од 17. августа 1897. уништио је пресуду Апелационог Суда, из разлога:

Кад је актима ислеђено, а и самим признањем туженога доказано, да тужилац нужну исправку своје куће није у стању на други начин извршити, већ једино са стране плаца туженога, и како је по §. 341. грађ. зак. право сопствености ограничено у случају, кад други своје право не би могао употребити без права службености на туђем имању, као што је овде случај са парничним странама, то је онда Апелациони Суд погрешно, што је тужиоца од овога тражења одбио.

Апелациони Суд није усвојио горње примедбе, већ је 21. августа 1897. Бр. 2373. дао следеће противразлоге:

Горње примедбе Касационог Суда не могу опстати с тога, што овде није случај §. 341. грађ. зак. т. ј. не стоји то, да

тужилац не може своју кућу ни сасвим ни од чести употребити, ово у толико пре, што тужилац тужбом својом и не тражи, да му се не чине сметње у употреби његовог добра, нити да му се такве сметње отклоне, но тражи, да се користи туђим имањем у циљу одржавања свога имања, а то није предвиђено горњим прописом, који једини и говори о кућевним службеностима.

Касациони Суд у *општој* седници од 6. септембра 1897. усвојио је примедбе свога одељења, према којима је Апелациони Суд другом својом пресудом од 12. Септембра 1897. Бр. 2688. досудио тужиоцу службеност, да може са плаца туженога своју кућу оправљати.

(Чл. 136. *Општег имовинског законика* за Прну Гору у овом погледу сасвим је јасан: „Кад ко што зида на својој земљи, поправља нешто на својој кући или другу сличну радњу ради, он може док посао траје: утврђивати одрове или лазила на суседној земљи, бацати на њу грађу, радници му могу преко ње прелазити и т. д. То, ипак, бива само онда, кад није могуће и у колико није могуће без повеликих трошкова посао иначе свршити. Али, прије нег се радња започне, да је на вријеме о томе сусјед обавијештен.“)

Саопштио
Ст. Максимовић.

II.

Осуђени на робију ставља се у оков (ако пре није био) чим се прва пресуда изрекче, а не онда, кад она извршном постане.

(*Одлука опште седнице Касац. Суда*).

Пресудом првост. суда за град Београд од 4. новембра 1893. Бр. 23120 осуђен је М. III. на 7 година робије у лакој окову, с тим, да му се та казна рачуна од дана прве изречене пресуде. Према овој пресуди стављен је одмах осуђени у лак оков.

Молбу осуђенога да се не ставља у оков, док пресуда не постане извршном, суд је одбио решењем својим од 23. нов. Бр. 24.414.

По жалби осуђенога Касац. Суд примедбама свога I. одељења од 28. истог месеца, Бр. 9578 поништио је горње решење суда са ових разлога:

„Кад је оптужени у притвору био до изречене му пресуде без окова, онда га суд и после изречене пресуде, којом је осуђен на робију у окову, није могао ставити у оков, кад та пре-

суда није извршном постала, него је то питање требао да реши по §. 168. крив. пост. особеним решењем.“

Првостепени суд није усвојио ове примедбе, већ је под Бр. 25.209 дао ове против-разлоге :

„Прво одељење Касац. Суда оснива своје примедбе на §. 168. крив. пост. Међутим овде није случај предвиђен у тој законској одредби, нити је суд донео решење своје обзирући се на исти законски пропис, већ на основу §. 23. у вези §. 14. крив. зак.

Пресудом овога суда од од 4. новембра *№* 23.120, оптужени М. Ш. осуђен је на *7 година робије у лакој окову* због више фалсификата с тим, да му се ова казна има рачунати од дана изречене пресуде. Према томе кад се осуђеном казна робије рачуна од дана изречене пресуде и кад према пом. §. 14. кр. зак. онај, који је на робију осуђен, носи окове на какве га суд осуди, тешке или лаке, то је осуђени Ш. и окован у лак оков, као што је реченом пресудом и осуђен.

Дакле суд сматра да у овом случају не треба доносити никакво засебно решење на основу §. 168. кр. пост., јер нити је овде случај решавања питања о окову приликом стављања у оков под суд, нити је од оних других побројаних случајева у истој законској одредби, већ је овде случај окивања такав, да је последица пресуде, којом је оптужени осуђен и која му се осуда рачуна од дана пресуде, према томе суд му не може учинити то благодетељање да робију издржава без окова, јер се исто добија само путем највише милости“.

Општа седница одлуком својом од 17. децембра 1898. Бр. 9802, одржала је у сили и важности противразлоге првост. суда, а примедбе одељења свога одбацила.

Београд 21. XII. 1898.

Саопштио
Мих. М. Радивојевић.

РАСПИС МИНИСТРА ПРАВДЕ

О „БРАНИЧУ“

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

№ 17347.

29. Децембра 1898. год.
у Београду.

Свима Судовима.

Ни једна струка у државној управи не броји толико школованих људи, као судска, па ипак поред огромног броја правника по судовима, српско правништво није у стању, да одржи једини стручан правни часопис.

Сви ранији покушаји, да се правнички листови одрже, осујећени су немаром оних, који су по своме занимању у првом реду позвани, да их одрже, што на сваки начин уди иначе добром гласу српских правника. Жао ми је, али се признати мора, да је немар у овоме достигао свој врхунац, јер не само то, што многи правници правне часописе нису до сада држали, но је многи од оних, који су их држали, неполагањем претплате убрзао њихову пропаст. Немар и у једном и у другом случају за сваку је осуду.

Данашњи једини правни часопис, орган удружења јавних правозаступника „Бранич“ после не пуну годину и по дана, већ је на умору, услед горњих разлога, и ако се овај једини часопис не помогне претплатницима правницима, неминовно мора пропасти.

Жалосно би било, да српско правништво, по броју и образованости најугледнији део наше интелигенције, остане без стручног органа.

Држање правног часописа, поред осталог, мерило је неговања правне књижевности од стране наших правника, а ја сматрам, да је дужност свакога стручно образованог човека, да одржава и стручан часопис, којим ће допуњавати своје образовање.

Позван чл. 7. закона о устројству Централне Управе да водим бригу о унапређењу своје струке, ја не могу преко овога немара судских чиновника за неговање правне књижевности ћутке прећи. Ја се налазим побуђен скренути најозбиљнију пажњу свих судских чиновника на своју дужност према стручном часопису и надам се, да неће бити ни једног судског чиновника-правника, који ће одрећи пријем „Бранича“ и материјалну потпору овога; као што бих оне, који би га отказали, морао сматрати као правнике, којима је правна књига на одмет.

Упућујући овај распис свима судовима — па и томе суду, надам се од судских чиновника, да ће се одазвати своје стручном часопису.

Од г. председника тога Суда надам се, да ће са своје стране настати, да чиновници поверенога му суда одговоре очекивањима, која овим у њих полажем, и да ме о резултату свога настојавања извести до 15. Јануара идуће године.

Министар Правде
К. Н. Христић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Српско-Хрватска.

Др. Мих. В. Вујић Начела народне економије. Књ. III. Св. I. Економна политика. Београд Држ. штамп. 1898.

В. Б. Несторовић Како се праве тестаменти по нашем грађанском законнику. Издање књиж. Мите Стајића. Београд штамп. П. Танасков. 1898.

Закон о устројству општина и општинских власти са свима његовим изменама и допунама и Закон о чувању пољског имања. Београд Држ. штамп. Краљ. Ср. 1898.

Закон о земљорадничким и занатским задругама. Беогр. Држ. штамп. 1898.

Закон о шумама од 30. Марта 1891. са изменама и допунама од 2. Августа 1898. Београд Држ. штамп. 1898.

Закон о буџету државних прихода и расхода за буџетску 1899. годину. На 4-ни. Беогр. Држ. штамп. 1898.

„*Полицијски Гласник*“ стручни лист за све полицијске радње. Год. II. Уредник Н. Димитријевић. Излази сваке суботе. Бр. 42—54. (Октобар—Децембар 1898) стр. 426. Београд. Држ. штамп. 1898. Са насловним листом и садржином.

Царински Преглед. Лист за царинска знања. Угледна свеска. Уредн. С. Кукић. Београд Држ. штамп. На 8-ни.

Државни Календар са Шематизмом за 1899. годину. Беогр. Држ. штамп. 1898.

Мјесећник правничког друштва у Загребу. Год. 24. Бр. 11—12. Новембар и Децембар 1898. Уређује у име одбора правн. друштва Др. Јосиф Шиловић. Садржај: Др. Е. Ловрић: Студије

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

из женитбенога права. — Др. Ник. Огорелица: Још неколико спорних питања из казненог поступника. — Др. М. Кошутић: Dr. Eman. Tilsch Zastava ručni dle zakonského práva občanského. — Др. А. Гољиа: Судбена фотографија. — Др. Јос. Шиловић: Слобода воље и казнено право. (Ректоратни говор). — Др. Јосип Хохолач: Управно судовање у одношају спрема грађанском с једне и казненом с друге стране те за суделовање надлежне области. — Правосуђе: грађанско, казнено, мјенбено-трговачко. — Из управне праксе. — Књижевне обзнане. — Вјесник. Стр. 641—768. Са насл. листом, садржајем и казалом. Загреб. Дион. тискара 1898.

Dr. Josip Šilović. Sloboda volje i kazneno право. Govor što ga je držao dne 19. listop. 1898. pri instal. rektorom hrv. sveučilišta. — Zagreb zemalj. tisk. 1898.

Osnov odvjetničkoga reda i karnostnoga statuta za odvjetnike i odvjetničke vježbenike. Zagreb zem. tisk. 1898.

Priručnik za pregledavanje uprave kod občinskih poglavarstva i kr. kotarskih oblasti u području županije virovitičke. Osijek Tisk. Jul. Pfeifera 1898.

Milan Šmrekar Priručnik za političku upravnu službu u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji. Napisao, sastavio i protumačio — — ods. savetn. kr. zem. Vlade. Sveska 3. 4. 5. и 6. Zagreb J. Granitz 1898.

Немачка

Mitrovits Thedomilj lic. Theol. Dr. juris. Nomokanon der slavischen morgenländischen Kirche oder die Korntscharja Kniga. Wien & Lpzg Wilh. Braumüller. 1898.

Meili Fr. Institutionen der vergleichenden Rechtswissenschaft. Ein Grundriss. Stuttgart, Enke.

Klemperev V. Die rechtliche Natur der Genussshaine. Halle a. S., Kaemmerer & Co.

Stoos C. Chirurgische Operation u. ärztliche Behandlung. Eine strafrechtl. Studie. Berlin, Otto Liebmann.

Krause C. Das deutsche Zuchthaus. Beitrag z. Gesch. s. Einricht. u. der darin gelt. Disziplinarstrafen. Dresden, Dohrn.

Huber M. Die Staatensuccession. Völkerrechtl. u. staatsrechtl. Praxis im 19. Jahrhundert. Leipzig, Duncker & Humblot.

Flusser A. Handbuch der österr. Strafgesetze mit besond. Berücksicht. der Geschworenen-Institution. Wien, Perles.

Француска

Pillet A. Les lois actuelles de la guerre Paris. Rousseau.

Monicault G. de. La question d' Orient. Le traité de Paris et ses suites (1856—1871).) Paris, Rousseau.*

*) Реферат Др М. Р. Веснића у „Делу“ Дек 1898. стр. 511—513.

www.unil.rs *Le régime des capitulations. Son histoire, son application, ses modifications.* Par un ancien diplomate. Paris, Plon.

Garsonnet E. Traité théorique et pratique de procédure (organisation judiciaire, compétence et procédure en matière civile et commerciale). II. éd. T. 1—3, Paris, Larose.

Brunel H. De la conciliation en matière commerciale. Paris, Larose.

Fleury Dr. Maurice de L'Amé du criminel. I. vol. de la Bibl. de philos. contemp. Paris Alcan. 1899.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

(Из „Српских Новина“ од 16. до 31. XII. 1898).

Краљевским указом од 22. Децембра постављени су:

За председника првост. суда: г. милановачког г. Драгутин К. Драгутиновић, судија првост. Суда за в. Београд.

За судије првост. судова: београдско-трговачког г. Љубомир Величковић, судија беогр. прв. суда подун. окр.; варошк. београдског г. Душан Л. Ђокић, судија прв. београдс. тргов. суда; београд. првост. суда подун. окр. г. Др. Чедом. М. Лазаревић, секретар I. кл. беогр. вар. суда.

За секретаре II. кл. првост. судова: беогр. варошког г. Живко С. Ивковић, секрет. исте класе беогр. прв. суда подун. окр.; беогр. првост. суда подун. окр. г. Градимир Ђуровић, писар I. кл. Касац. Суда.

СТАТИСТИЧКЕ БЕЛЕШКЕ

Криминалишест у Германији

Год. 1897. осуђено је у Германији 463,584 душа, од ових било је млађих од 18 година 45,291. Преступа противу државе, друштвеног поретка и религије било је 82,688 душа, — противу личности 195,759, противу сопствености 183,806 а прекршаја службене дужности 1331. Кад се упореди ово са податцима пређашњих година, број преступа противу личности знатно се повећао. Тако, у 1892 години било их је 157,928; 1894 — 181,977, 1897 — 195,759. Повећао се и број преступа противу државе, друштвеног поретка и религије: у 1892 год. у ту категорију до-

лазило је 66,392 а у 1897 — 82,688; број преступа противу сопствености у упоређењу са 1892. годином спао је на 12,631. Од 45,251 непунолетних окривљено за крађу 22,544, за нанесене убоје 7537, за кварење туђих ствари 2852, за превару 2111, за преступе противу морала 1170, за убиства 22, за паљевину 175, за лажну клетву 50. П.

В Е С Н И К

Захвалност министру. Управни одбор правозаступничког удружења, кад је извештен о распису Г. Министра Правде, који је упутио свима судовима о држању „Бранича“, изјавио је своју захвалност Господину Министру овом депешом:

„Правозаступничко удружење благодари Вам најискреније на распису о „Браничу“, као истинској мери за стално одржање српског правничког часописа.“

Овај распис наишао је код свију српских правника на потпуно одобрење.

* * *

Споменик Ривијеру. Поштоваоци и пријатељи скоро минутог чувенога професора А. Ривијера, образовали су одбор, да му подигну споменик. Како је он својим радом и својим симпатијама за српски народ задужио и нас трајном захвалношћу, то ће се настојавањем г. професора Др-а М. Р. Веснића, са којим је Ривијер одржавао личне пријатељске везе, приредити два јавна предавања, а чист приход од њих намењен је као прилог из Србије за тај споменик. Г. Др Веснић прима и директне прилоге у горњем смеру.

* * *

Катедра за војно право. На берлинском свеучилишту установљена је почетком овог зимњег семестра катедра за војно право. Услед тога што је за сву немачку војску ступио у живот општи војни казнени закон и поступак, наступила је потреба јединства у настави војног права и за то је установљена ова катедра. За првог професора тога права постављен је тајни правни саветник Вајсенбах, који је био пре тога начелник војно-судског одсека у пруском ратном министарству.

* * *

Нови правозаступници. По испуњењим условима закона о правозаступницима постављени су за јавне правозаступнике:

гг. Милан Р. Поповић, судија првост. суда у оставци, за вар. Београд;

г. Алекса Давидовић, б. правозаст. и судија првост. суда, при крушевачком првост. суду;

г. Исидор М. Стојановић, б. начел. среза бољевачког, при Ђупријском првост. суду;

г. Милош Катанић, истр. судија у пенз. и б. правозаст., при крагујев. првост. суду;

г. Емилијан Столповић, судија прв. суда у пенз., при шабачком првост. суду;

г. Тома Дрманић, јав. прав. у оставци, при емедеревском првост. суду;

г. Коста Живковић, б. правозаст. и председник општине шабачке, при шабачком првост. суду.

* * *

Престало право на правозаступништво. Г. Васи Т. Митићу, правозаст. при негот. првост. суду, јер се примио државне службе; г. Јездимиру Чекићу, правозаст. за вар. Београд, услед оставке.

Б Е Л Е Ш К Е

Женскиње адвокати. У француској посланичкој комори поднео је 9. XI. пр. год. посланик Вивиани законски предлог, да женскиње, које имају диплому лиценцијата или докторат права, могу положити адвокатску заклетву и вршити овај позив. По тражењу предлагача комора је огласила предлог као хитан, на што је пристао и сам министар правде. Сви су изгледи, да ће се предлог узаконити, те тако ћемо имати скорим адвокаткиње и у Француској. Осим у кантону цуришком, дозвољен је приступ у адвокатски ред женскињама у Шведској, Норвешкој и Финланду. Ван Европе имају оне то право у Сједињеним америчким Државама, у Мексици, Чили, Јапану, Новом Селанду и Индији. У 1880. било је у Сјед. Државама на 64.062 адвоката само 75 адвокаткиња, а 1890. на 89.422 адвоката 208 адвокаткиња, дакле свега две на хиљаду. Са те стране дакле нема још за сада опасности за адвокате!

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Са 1. Јануаром ступамо у нову годину и зато молимо све чланове и претплатнике, да одмах обнове претплату.

Оне другове наше, који се још нису уписали за редовне чланове удружења, молимо, да то одмах учине, јер је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 16 динара.

Адвокати, судије и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесилатно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од најмање 3 табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину 16 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна
„ пола године 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају прешилашу на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, може се најподесније шиљати упутницом.

Београд 1. Јануара 1899.

О Д В О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.

ГОСПОДИ ПОВЕРЕНИЦИМА

Обраћамо пажњу и молимо их, да одмах обнове претплату за чланове редовне и ванредне, као и претплатнике, да прикупљену претплату пошљу благајнику друштвеном у Београду заједно са тачним списком свију, којима се лист има слати, — да се експедиција неби реметила.

Како ће судски чиновници полагати претплату у суду, то отпада за г.г. поверенике сав рад око уписа њиховог и прикупљања претплате од њих.

Пошто је улог за ванредне чланове изравнат са претплатом, то одбор сматра све правнике, који „Бранич“ примају и целу годишњу претплату у 16 динара положи, као ванредне чланове удружења.

Адвокати могу бити само редовни чланови. Њихов улог износи 24 динара годишње, а наплаћује се полу-годишње у напред.

Вересију из прошле године ваља одмах наплатити и благајнику послати.

Одбор

Удружења јавних правозаступника.

ПОВЕРЕНИЦИ

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

I. У СРБИЈИ

Алексинач:	Сава Маринковић
Ваљево:	Марко Ђурчић
Враћа:	Драгом. Савић
Г. Милановац:	Коста Борисављевић
Зајечар:	Михаило Јоцић
Јагодина:	Драгутин Пећић
Књажевац:	Сима Клапаревић
Крагујевац:	Чеда Радовић
Крушевац:	Богдан Златић
Лесковац:	Коста Протић
Лозница:	Влад. Илић
Неготин:	Иван Павићевић
Ниш:	Петар Благојевић
Пирот:	Живан Ивковић
Пожаревац:	Стева Максимовић
Прокупље:	Љуб. Д. Јовановић
Смедерево:	Коста Тимотијевић
Ужице:	Страхиња Поповић
Шабац:	Драг. Н. Солдатовић
Чачак:	Алекса Радуловић
Ђуприја:	Жив. Пандуровић

II. ВАН СРБИЈЕ

Д-р Алексе. Љ. Митровић, уредник „Српског Гласа“ у Задру, за Далмацију;

Миле Дожић, секретар Вел. Суда на Цетињу, за Црну Гору;

Д-р Влад. Чобанић, одвјетник у Митровици, за котаре: митровачки, шидски и илочки, Сремске жупаније;

Д-р Гига Авакумовић, одвјетник у Земуну, за котаре: земунски, ст. пазувски, иринки и румски, Срем. жупаније.

Д-р Милан Гађански, одвјетник у Панчеву, за Панчево и околину.